

прислів'їв дозволяє повністю усвідомити їх тематичну особливість, а також визначити вагому значимість метафор. Вірне й доречне використання прислів'їв і приказок свідчить про рівень освіченості, вихованості та культури людини. А вивчення іноземних прислів'їв дає більш чітке уявлення про менталітет іншої нації.

Аннотація. В даному дослідженні вивчено питання функціонування метафорических означень черт характеру людини. Проаналізовані прислів'я та поговорки. Лексическіє єдиниці розподілені на тематическіє блоки. Розглянуті способи розуміння метафори в прислів'ях та поговорках.

Ключеві слова: метафора, черта характеру людини, зооморфізм.

Abstract. The paper is devoted to the functioning of animal metaphors for human personality. Proverbs and sayings are analyzed. Lexical units are divided into thematic blocks. The methods of understanding metaphor in proverbs and sayings are considered.

Key words: metaphor, personality trait, zoomorphism

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Deutsches Sprichwörter-Lexikon: ein Hausschatz für das deutsche Volk /Hrsg. Wander, Karl Friedrich Wilhelm. Leipzig: Brockhaus. URL : <http://mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb10522900-5>

УДК 81.371

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ У РОМАНІ-ФЕНТЕЗІ ДЖ. МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ Й ПОЛУМ'Я: ГРА ПРЕСТОЛІВ»

А. А. Малахова, О. О. Ситенко

Анотація. У даному дослідженні розкриваються особливості вжитку топонімів у художньому творі Джорджа Мартіна «Пісня Льоду й Полум'я: Гра Престолів», їхнього впливу на загальну картину побудови сюжету художнього твору та аналізу лексико-семантичних і структурних особливостей топонімів. Методологічною основою роботи є структурно-системний підхід. Специфіка досліджуваної теми передбачає застосування описово-компаративного методу, який полягає в зіставленні онімів для встановлення їхніх диференційних ознак, і використовується для об'єднання їхніх функційних особливостей у певні групи та компонентного аналізу для розподілу лексических єдиниць на семантичні компоненти.

Ключові слова: топоніми, власні імена, роман-фентезі, географічні компоненти.

Актуальність даної роботи обумовлена недостатнім рівнем вивчення топонімів у романі-фентезі Джорджа Мартіна «Гра Престолів» та визначається зростаючою зацікавленістю лінгвістів до досліджень ономастических лексических єдиниць, насиченесих національно-культурним змістом. *Мета* дослідження полягає в аналізі лексическої семантики та структурнесих елементів побудови власнесих назв вказаного типу. *Об'єктом* дослідження є топоніми, відібрані з тексту роману, історії Середньовічної Англії, а також власні назви, що є алюзіями на реально існуючі географічні місця. *Предметом* розгляду у роботі постають їхні лексико-семантичні особливості процесу номінації та побудови.

У художньому творі Джорджа Мартіна «Гра Престолів» просторовий елемент представлений читачу як реально існуючий світ. У самій назві циклу «Пісня Льоду й Полум'я» є натяк на певну історичність, таким чином, автор намагається нав'язати читачеві атмосферу героїчного епосу, як наприклад, у «Пісні про Нібелунгів» чи «Пісні про Роланда». Надати достовірності вигаданій реальності покликані широко представлені авторські топоніми: *Riverrun* 'Річкорин', *Winterfell* 'Зимосіч', *Bear Island* 'Ведмежий острів', *Valyria* 'Валірія', *Bay of Seals* 'Тюленьча Затока', *Sea of Dorne* 'Дорнійське море', *Iron Islands* 'Залізні острови', *The Land of Always Winter* 'Вічнозим', *the Wall* 'Стіна', *Westeros* 'Вестерос'.

Топонімічні моделі в романі Дж. Мартіна чітко протиставляють географію двох континентів – континенту *Westeros* ‘Вестерос’, на якому розташовані *the Seven Kingdoms* ‘Сім Королівств’, та континенту *Essos* ‘Ессос’ з різними, екзотичними країнами. Маємо звернути увагу на те, що простір Вестеросу чітко поділяється на ворожу та дружню сторони. Боротьба між Півднем і Північчю, відсилає нас до історії Америки періоду громадянської війни. Зауважимо, що у Дж. Мартіна Південь має негативну конотацію, та пов’язано із брехнею, розпустою та змовами.

З іншого боку, північна частина цього континенту за описом більше нагадує Велику Британію. Саме північний кордон держави, відокремлюється Стіною: «Стіна – це колосальний укріплюючий катіон, який простягається на 300 км вздовж північної межі Сьоми Королівств, захищаючи кожне королівство від дикунів, що живуть за її межами. Стіна, як повідомляється, перевищує 700 футів і зроблена з твердого льоду. Вона була побудована за допомогою магії, а також земних засобів, приблизно вісім тисячоліть тому, щоб захистити королівство від білих ходаків, які мешкають на самій півночі. Стіну обороняють і тримають побратими Нічної варту <...>. Штаб-квартира Нічної варту – це Чорний замок, розташований у тині стіни на північному кінці Королівського Тракту» [4, с. 178–179]. Під час дослідження було знайдено можливий прототип Стіни – Адріанську стіну, яка знаходиться у Великій Британії, та є пам’ятником періоду римських завоювань. Отже, Адріанська стіна виконувала переважно оборонну функцію та захищала кордони Римської імперії від нападів групи кельтських племен – *Picts and Scots* ‘Пікти’ і ‘Скоти’, які за своїм описом нагадують представлених у романі Дикунів ‘*Wildlings*’ [3, с. 252].

Крім цього, своєю північною частиною карта, запропонована Дж. Мартіном, нагадує Велику Британію вже своїм обрисом та місцями, які здаються нам у дзеркальному відображенні. Суша в обох випадках з усіх боків омивається водою. Цікавим є те, що берега землі за Стіною омиває *The Shivering Sea*, що нагадує реально існуюче *North Sea*. *Shivering* – від ‘*shiver*’ – треміти, тряситися (зазвичай від холоду або страху) [4, с. 350].

Простір Семи Королівств організовано як зони володіння основних «будинків» аристократичних сімей. Північ належить Старкам – *the Starks*, нащадкам *the ancient Kings of Winter*: «*For thousands of years, they ruled from Winterfell as Kings of the North*» – «Протягом тисячі років вони правили Зимосіччю як Королі Півночі». Цікаво, що топоніми Півночі, як і все, що з ними пов’язано, містить тему холоду і зими. Так, замок Старків має назву *Winterfell* ‘Зимосіч’ [3, с. 785]. У районі гір панують *The Arryns* ‘Арини’: «*descended from the Kings of Mountain and Vale*» – «ведуть свій початок від королів Гір і Видолу». У долині річок панують *The Tullys* ‘Таллі’, але Таллі ніколи не правили як королі, хоча тисячу років володіли багатими землями і великим замком у Річкорині.

У роботі ми використовуємо класифікацію, запропоновану для розгляду онімів у текстах сучасного фентезі О. О. Новічковим [2, с. 11]. Так топоніми у романі представлені наступними номінативними типами:

а) фруріоніми (від грец. *phourion* «замок, фортеця») – назви фортець та замків: *the Eyrie* ‘Айрі’ (замок дому *the Arryns*), *Harrenhall* ‘Харренхол’ (найвищий замок у Вестеросі), *Casterly Rock* ‘Кичера Кастерлі’ (замок дому *the Lannisters*), *Dragonstone* ‘Драконстон’ (колишній замок *the Targareyens*), *Moat Cailin* ‘Рів Кейлін’ (зруйнована фортеця, яка охороняє один шлях до Півночі), *Winterfell* ‘Зимосіч’ (замок дому *the Starks*), *the Dreadfort* ‘Дредфорт’ (замок дому *the Boltons*), *Sunspear* ‘Золотий спис’ (замок дому *the Martells*), *Riverrun* ‘Річкорин’ (замок дому *the Tylles*), *Castle Black* ‘Чорний замок’ (замок нічної варту біля *the Wall*), *Storm’s End* ‘Штормокрай’ (замок дому *the Baratheons*), *Red Keep* ‘Червоний замок’ (резиденція дому *the Baratheons*), *Highgarden* ‘Небосад’ (замок дому *the Tyrells*);

б) пілайоніми – назви воріт (від грец. *pylai* «міські брами»): *the Hunter’s Gate in Winterfell* ‘Мисливські ворота Зимосічі’, *the East Gate* ‘Східні ворота’, *Vaes Dothrak* ‘Ваес Дотрак’;

в) кіпоніми – назви садів (від грец. *kepos* «сад»): *the Glass Garden* ‘Кришталевий Сад’, *the Godswood* ‘Гадсвуд’, *Water Gardens* ‘Водні Сади’;

г) таламоніми – назви окремих приміщень (від. грец. *thalamus* «приміщення, кімната»): *the Great Hall in Winterfell* ‘Велика Зала Зимосічі’ (служує для прийому гостей та банкетів), *the Broken Tower (the Burned Tower)* ‘Зломлена Вежа’, *the Crypts* (гробниця, де захоронені колишні королі Півночі) ‘Крипта’, *the Library Tower* ‘Цитадель’, *the Iron Throne* ‘Залізний Трон’;

Цікаво, що назва самої вигаданої держави *The Seven Kingdoms* ‘Сім Королівств’ цілковито співпадає із назвою, що використовувалась на території Британії періоду існування семи англосаксонських королівств – *Northumbria, Mercia, Wessex, Sussex, Essex, East Anglia, Kent* [3, с. 113].

Як правило, вважається, що в основу структурного аналізу повинно бути покладено дві ознаки: кількість компонентів, які входять до складу топоніму та спосіб словотвору. Таким чином, структурний аналіз складається з взаємодоповнюючих один одного морфемного та словотвірного аналізів. За кількістю елементів, що входять до топоніму, усі топоніми можна розділити на дві групи: однослівні та багатослівні [1, с. 58]. У групі однослівних топонімів можна виділити три основні типи:

1. Прості, складаються з однієї топооснови.
2. Похідні, складаються з топооснови і топоформанту.
3. Складні, складаються з двох і більше топооснов та інколи топоформанту).

Багатослівні топоніми є складовими і підрозділяються на:

а) топоніми-словосполучення (складаються з двох іменників чи прикметника, або числівника та іменника та ін.);

б) топоніми-конструкції (складаються з компонентів, які пов'язані союзами або прийменниками).

Проведений кількісний аналіз топонімів, показує, що в структурному плані палітра топонімів представлена приблизно однаково як однослівними, так і багатослівними географічними назвами – 46 % і 54 % відповідно. У групі однослівних топонімів превалюють складні найменування (61 %). Серед них найчастіше зустрічаються топоніми, утворені простим шляхом об'єднання двох основ, тобто словоскладанням:

1) ім. + ім.: *Dragonstone* ‘Драконстон’, *Ghost Hill* ‘Примарний Пагорб’, *Sunset Sea* ‘Західне море’, *Witch Isle* ‘Відьмин Острів’, *Stonehelm* ‘Стонхелм’, *Grindcorn Mill* ‘Гріндокорн Мілл’, *Raventree Hall* ‘Равентрі Холл’, *Breakstone Hill* ‘Брейкстон Пагорб’, *Oxcross* ‘Окскрос’, *Stonedoor* ‘Залізні двері’, *Icemark* ‘Айсмарк’, *Dagger Lake* ‘Кинджалове озеро’, *Moat Cailin* ‘Рів Кейлін’, *Lion Gate* ‘Левові ворота’, *Greywater Watch* ‘Сторожа Сіроводдя’, *Pinkmaiden Castle* ‘Рожевий гостинець’. Також у романі-фентезі «Гра Престолів» автор використовує конструкцію, де є присвійний іменник: *Sow's Horn* ‘Перешийок’, *Ironman's Bay* ‘Затока Залізних’, *Flint's Finger* ‘Пальці’, *Torrhen's Square* ‘Торенів Квадрат’, *Storm's End* ‘Кораблетрощильна Затока’, *the Slaver's Bay* ‘Бухта Работоргівців’, *Craster's Keep* ‘Замок Крастера’, *Mole's Town* ‘Кротове містечко’, *Widow's Ford* ‘Удовин Форд’;

2) прикм. + ім.: *Highgarden* ‘Небосад’, *the Narrow Sea* ‘Вузьке Море’, *the Last Hearth* ‘Останній Очередок’, *the White Harbor* ‘Біла Гавань’, *Oldtown* ‘Староміст’, *the Red Watch* ‘Кривава брама’, *Hardhome* ‘Суровий Дім’;

3) ім. + дієсл.: *Skyreach* ‘Видол’, *Stonedance Riverrun* ‘Соколине Гніздо Річкорину’, *Starfall* ‘Зорепад’;

4) ім. + прикм.: *Castle Black* ‘Чорний Замок’, *Ghaston Grey* ‘Сторожа Сіроводдя’;

5) дієсл. + ім.: *The Tumblestone* ‘Тамблстон’, *Shatterstone* ‘Шатерстон’;

6) числ. + ім.: *Ten Towers* ‘Десять Веж’, *Three Sisters* ‘Три Сестри’;

7) дієприкм. + ім.: *the Shivering Sea* ‘Тимтяче море’, *the Haunted Forest* ‘Примарний ліс’, *the Skirling Pass* ‘Картвердъ’, *the Painted Mountains* ‘Дорнське Прикордоння’, *the Whispering Wood* ‘Шепучий ліс’;

8) інші, до складу яких входять компоненти невстановлених частин мови, так звані авторські okazіоналізми: *Si Qo* 'Сі Кхо', *Ny Sar* 'Най Сар', *Sar Mell* 'Сар Мел', *Yi Ti* 'Ю Ті', *Ar Noy* 'Ар Ної'.

Дж. Мартін також використав реальні або запозичені з інших джерел топоніми. Так наприклад, *Hayford* 'Хейфорд' – реально існуюча назви декількох поселень в англійських графствах Нортгемптоншир, Оксфордшир і Бакфастлі. *Blackpool* 'Блекпул' – місто в північно-західній Англії в графстві Ланкашир на узбережжі Ірландського моря; *Cairns* 'Кернс' – місто в північно-східній частині австралійського штату Квінсленд; *Elyria* 'Елірія' – місто в штаті Огайо, США.

У групі багатослівних топонімів – чисельна перевага належить до топонімів-словосполучень (88,5%). В основному вони складаються з двох компонентів, хоча трикомпонентні географічні назви також зустрічаються: *Crow Spike Keep* 'Воронячий Шпиль', *Lord Harroway's Town* 'Місто Князя Гарровея' та інші.

Топоніми-конструкції вживаються лише в 11,5% географічних найменувань, при чому союзні конструкції відсутні. Серед применникових конструкцій найбільш поширені ті, що утворені за моделями:

1) ім. + of +ім.: *the Great Sept of Baelor* 'Велика Септа Бейлора', *the Long Bridge of Volantis* 'Довгий Міст Волантіс', *Womb of the World* 'Черевко Світу', *the Bay of Seals* 'Тюленьяча Затока', *the Bay of Ice* 'Крижана Гавань', *the Mountains of the Moon* 'Лунні Гори', *the Fist of The First Men* 'Кулак Перших Людей';

2) ім. + by + ім.: *Westwatch-by-the-Bridge* 'Західний-міст-черепів', *Eastwatch-by-the-Sea* 'Східна-варта-на-морі'.

Таким чином, під час дослідження було знайдено багато можливих прототипів місцевості, які знаходяться у Великій Британії, та котрі були використані письменником задля порівняння історичних подій та надання твору змістовності. Кожен етнос має свою емоційно-образну систему, яка передається від покоління до покоління насамперед в усній формі і фіксується саме в фольклорній пам'яті. Сюди належить і ландшафт, місцева флора та фауна, мораль, мова, ідеали та навички трудової діяльності. Поява топонімів спричинена необхідністю розрізняти географічні об'єкти у процесі трудової діяльності людей та з метою орієнтації щодо них. Отже, топонім відображає властивості об'єкта крізь призму людського уявлення про цей об'єкт, розкриваючи реалії колишньої матеріальної та духовної культури населення.

Також під час аналізу структурного складу топонімів у художньому творі Дж. Мартіна ми виявили дві групи топонімів: однослівні та багатослівні. У кількісному відношенні превалюють складні топоніми, утворені за такими словотворчими моделями: ім. + ім., прикм. + ім., ім. + дієсл., дієсл. + ім. Топоніми-словосполучення в основному будуються за моделями ім. + ім., прикм. + ім., ім. + прикм., числ. + ім., дієприкм. + ім., в той час як топоніми-конструкції представлені моделями ім. + of + ім., а також ім. + by + ім. Отже, найбільш продуктивними способами отримання топонімів у досліджуваному художньому творі є словоскладання та словосполучення, що пов'язано з прагненням письменника передати складні й багатогранні ознаки географічних об'єктів вигаданого світу Семи Королівств.

Аннотація. В данном исследовании раскрываются особенности употребления топонимов в художественном произведении Джорджа Мартина «Песня Льда и Пламени: Игра Престолов», их влияния на общую картину построения сюжета художественного произведения и анализа лексико-семантических и структурных особенностей топонимов. Методологической основой работы является структурно-системный подход. Специфика исследуемой темы предусматривает применение описательно-компаративного метода, который заключается в сопоставлении топонимов для установления их дифференциальных признаков, и используется для объединения их функциональных особенностей в определенные группы, и компонентного анализа для распределения лексических единиц на семантические компоненты.

Ключевые слова: топонимы, имя собственное, роман-фэнтези, географические компоненты.

Abstract. In this study the specific features of the usage of toponyms in George Martin's novel "The Song of Ice and Fire: The Game of Thrones" are under consideration. Their influence on the general picture of the plot's construction as a piece of art and the analysis of the lexical-semantic and structural features of the names of these types are studied. Methodological basis of the work is the structural-system approach. The peculiarity of the researched subject provides the usage of a descriptive-comparative method, which consists in comparing linguistic units to establish their differential characteristics, and is used to combine their functional characteristics into definite groups and component analysis to distribute lexical units into semantic components.

Key words: toponyms, proper name, novel-fantasy, geographical components.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Олійник Т. С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К. 2001. 386 с.
2. Новичков А. А. Ономастическое пространство англоязычных произведений фэнтези и способы его передачи на русский язык: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Северодвинск. 2013. 26 с.
3. Martin R. R. George. A Game of Thrones: Bantman Books Mass Market Edition. 1996. 800 p.
4. Richer John, Saywell John, Spring Earle, Vallery Hugh. The British Epic. Toronto: Clarke, Irwing and Company Ltd. 1967. 347 p.

УДК 81'373.4(811.111)

ДІЕСЛОВА З ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЮ СЕМОЮ: ІНСТРУМЕНТИ-АРТЕФАКТИ (на матеріалі англійської мови)

Т. А. Мокра, О. О. Залужна

Анотація. У даній роботі проаналізовано семантику інструментів-артефактів в інструментальних дієсловах (ІД) на матеріалі англійської мови. Методологічною основою роботи є два типи лінгвістичного аналізу: дефініційний та компонентний, які підсилюються методами спостереження та порівняння. У результаті дослідження здійснено аналіз семантичної структури та проведено кількісні підрахунки емпіричного матеріалу з метою виявлення продуктивності виділених семантичних груп, серед яких найбільш продуктивними є групи «Щоденного використання» та «Пересування», найменшу продуктивність демонструють ІД, які належать до груп «Приладдя», «Небезпечні ситуації» та «Кухонне приладдя».

Ключові слова: семантика, дієслово, інструментальна сема, інструмент-артефакт.

1. Вступні зауваження. Категорія інструментальності є мовною універсалією, яка відноситься до однієї з найбільш обговорюваних лінгвістичних проблем. Адже, ще з часів винайдення людиною різноманітних знарядь праці, виникала необхідність створення та активного використання лексики, що відображала інструментальний вплив суб'єкта на об'єкт.

Актуальність даного дослідження зумовлена прагненням сучасних лінгвістів до системної організації лексики, що в свою чергу зумовлює ґрунтовну класифікацію дієслів з інструментальною семою.

Об'єктом дослідження є дієслова з інструментальною семою, яка вказує на використання знарядь (інструментів-артефактів), за допомогою яких виконується дія: *to axe* 'рубати сокирою', *to knife* 'різати ножом' та ін.

Предметом дослідження є лексико-семантичні особливості інструментальних дієслів (далі ІД) із семантикою використання інструмента-артефакта.

Мета роботи полягає у встановленні семантичної структури ІД із семантикою використання інструмента-артефакта на матеріалі англійської мови.

Матеріалом дослідження слугують 35 лексем, обраних з лексикографічних джерел, серед яких зокрема *to chop* 'нарізати або рубати гострим інструментом', *to shear* 'стригти' та ін.

2. Теоретичні засади дослідження. Аналізуючи слова з інструментальною семою, стає очевидним, що частина з них мають пряму вказівку на інструмент, як предмет,